

KATOLIKOS ARAM I.

Pogovor z Bogom iz globine srca Cerkveni učitelj sv. Gregor iz Nareka v Armeniji

V armenski zgodovini 10. stoletje na splošno velja za začetek »srebrnega obdobja«. To obdobje je zaznamovalo cvetoče meniško življenje, ustanavljanje novih samostanov, nastanek pomembnih leposlovnih del, tesnejše sodelovanje s teološkimi in filozofskimi šolami tistega časa in pospeševanje umetnosti. Vse težave in bistvena vprašanja tega zgodovinskega obdobja se na različne načine zrcalijo v življenju in mišljenju Gregorja iz Nareka (armensko: Krikor Narekatsi), velikega krščanskega mistika.

O njegovem življenju ni veliko podatkov. Bil je rojen leta 950 in 977 posvečen v meniha. Kmalu je bil imenovan za »učitelja patristike«. To mesto je bilo pridržano zelo izobraženim menihom. Gregor je osvojil sholastične svobodne umetnosti, znane kot trivium in kvadrivium. Bil je zelo razgledan v filozofiji in duhovnosti.

Gregorja so že za življenja imeli za svetnika. Ustvaril je delo, ki po pravici velja za popoln vrhunec armenske duhovnosti in za mojstrovino duhovnosti sploh. Knjiga je znana pod različnimi imeni. V ljudski govorici ji rečejo kar »Narek«. Enačenje avtorja in spisa je tako močno, da je težko razlikovati med njim in *Narekom*. To označuje nenehno Gregorjevo prizadevanje za občestvo z Bogom.

Katolikos Armenske apostolske Cerkve, Aram I. iz Cilicije, roj. 1947 v Beirutu, je imel to predstavitev sv. Gregorja iz Nareka v Vatikanu 5. aprila 2018. Tedaj je papež Frančišek v Vatikanu odkril dva metra visok kip armenskega svetnika Gregorja. Papež Frančišek je sv. meniha in mistika Gregorja iz Nareka leta 2015 razglasil za cerkvenega učitelja. – Predavanje Gespräch mit Gott aus der Tiefe des Herzens, v: L'Osservatore Romano. Wochenausgabe in deutscher Sprache, 13. April 2018, Nr. 15, str. 16, je prevedel Anton Štrukelj.

Delo je zbirka 95 nagovorov, ki so porazdeljeni v 336 oddelkov. Delo ni molitev k Bogu, ampak »pogovor z Bogom iz globine srca«.

Dvogovor med Bogom in človekom zastavlja dve osrednji vprašanji: Kdo je človek? Kaj je njegova poklicanost na svetu? *Narek* obravnava ta vprašanja z raznih zornih kotov in v različnih povezavah, a vedno v dialoškem pogovoru z Bogom. Avtor je pred Bogom in predstavlja vse človeštvo. Ko išče Boga, išče svojo istovetnost in poklicanost. Sebe dojema edino v Bogu. Brez Boga je on sam »brez pomena in cilja«. Svoje bitje, bivanje in poslanstvo razume samo v Bogu in z njim.

Gregor je velik mistik, izreden teolog in humanističen pesnik. Ti trije vidiki njegove osebnosti in njegovega mišljenja so tesno povezani. V svoji mistiki ne zataji, ampak uresniči samega sebe. V svoji mistiki znova odkrije in doseže Božjo podobo v človeku. Njegova mistika je bivanjska, ker izhaja iz živete duhovnosti. Ni beg iz sveta, marveč zavzemanje v svetu krivičnosti in trpljenja z jasnim namenom, da spremeni svet in stvarstvo – in sicer z Božjo milostjo po Jezusu Kristusu in v moči Svetega Duha.

Gregorjeva teologija je bolj duhovna kakor razumska, bolj bivanjska kakor metafizična, bolj dialoška kakor normativna. Gregor prevaja teologijo iz njenih doktrinalnih omejitev in iz nje-nega presežnega območja ter jo razvija v okviru živega pogovora z Bogom in njegovim stvarstvom. Delo tega buditelja armenskega preporoda ne sledi klasični obliki hvalnic, ampak je čista poezija, katere se je dotaknila Božja milost. V njegovih pesnitvah so navzoče skrivnosti in lepote narave.

Gregorjeva teologija je dialoška in dialektična. Zrenje Absolutnega izhaja iz višine in prebuja človekov odgovor. Za avtorja je ateizem bivanjsko nemogoč. Bog je izvir, središče in cilj človekovega življenja. Posledica izvirnega greha prvega človeka je prelom v odnosu med človekom in Bogom. Vendar ne gre za ontološko dihotomijo; ta je začasna, ker je razlog človekov greh. Cilj odrešenjskega dogajanja, ki ga podpirata Božja ljubezen in milost, sta sprava in zedinjenje z Bogom. Pojem zedinjenja z Bogom pri Gregorju ustreza pravoslavnemu pojmu »theosis« (pobožanstve-

nje), ki je zelo naglašen v vzhodni mistiki. »Theosis« je sprejem v Božjo naravo brez zlitja ali pomešanja. Pobožanstvenje se doseže edino s posegom božje milosti in človekovim poslušnim odgovorom. »Theosis« ni osebna, saj dogajanje obsega celotno stvarstvo. Cilj Gregorjeve mistike ni odkritje Neskončnega, ampak ponovno odkritje samega sebe v Neskončnem in po njem. Obsega tudi globoko zavest odrešujoče Božje navzočnosti v človeštvu in celotnem stvarstvu v moči Svetega Duha.

Gregorjevo mišljenje zaznamujeta ustvarjalna domišljija in bogata alegorija. Njegova moč domišljije je tako velika in globoka, da more presegati meje stvarnega in vidnega ter skuša prodreti celo v božjo skrivnost. Prežarjeni pogovor z Bogom presega logiko in razum. Gregorjeva besedila moramo večkrat prebirati, da bi spoznali glavne poteze njegovega mišljenja in njegov pomen. Kajti vsak stavek ali celo vsaka beseda *Nareka* odpira bralcu novo razsežnost ali novo obzorje. Pisec zelo pogosto navaja prisposode in svetopisemska besedila; njegov način izražanja je slikovit, poln nasprotij in protislovij.

Izhodišče odnosa med Bogom in človeštvom je za Gregorja molitev –mogočno zdravilo za telo in dušo. Gregor se obrača na Boga kot resničnega Zdravnika: *Narek* vsebuje številne prošnje: »Ozdravi me, Zdravnik!«

V bogoslužje armenske Cerkve je bilo vključenih zelo veliko molitev iz *Nareka*. Verniki pogosto bolnikom pod vzglavnik polagajo *Narek*, ker mu pripisujejo zdravilno moč. *Narek* je zaupno prizadevanje, da smo pred Bogom v imenu vsega človeštva, da bi se z njim pogovarjali, protestirali zoper krivičnost in trpljenje, potožili nad nečloveškostjo ljudi in se soočali s stvarnostjo greha. Je tudi neutrudno iskanje novega človeštva in pristnega človeškega bivanja, ki ga prenavlja Božja milost. Gregor spominja vse teologe, da teologija ni razprava o Bogu, ampak je zlasti razumsko podprto prizadevanje vere, da bi govorili z Bogom. Ukvarjanje s teologijo zajema prizadevanje za živi odnos z Bogom in njegovim stvarstvom. *Narek* za mnoge Armence ni brez razloga zvesti spremljevalec. Armensko ljudstvo ga ima za »drugo Sveto pismo«.

Po izročilu je Gregor umrl leta 1003 in bil pokopan v samostanu v Nareku. Ko so bili Armenci tiste pokrajine leta 1021 prisiljeni, da skupaj s svojim kraljem Senekerimom zapustijo svojo domovino, so vzeli s seboj nekaj svetnikovih relikvij in jih prinesli v samostan v Arak. Danes teh dveh samostanov ni več. A sveti Gregor iz Nareka še naprej živi v srcu vsakega Armenca s svojim »večnim spomenikom«. Ta sveti menih ostaja naš večni sodobnik s svojim dialogom, s svojim iskanjem smisla in zveličanja, s svojim prizadevanjem za osvoboditev in spremembo.